

Dalībnieka piekrišana darījumam ar saistītu personu (2/37/20)

Šajā rakstā aplūkots, kādos gadījumos būtu jāsaņem dalībnieka piekrišana, slēdzot darījumus ar saistītām personām Komerclikuma ("KL") izpratnē.

KL 184.² panta otrā daļa nosaka, ja sabiedrība slēdz darījumu ar saistīto personu, padome vai, ja tādas nav, dalībnieku sapulce dod piekrišanu darījuma slēgšanai. Saskaņā ar **184.² panta pirmo daļu** dalībnieka piekrišana jāsaņem, izpildoties vienam no šādiem kritērijiem:

- darījums nav slēgts sabiedrības parasti veicamās komercdarbības ietvaros;
- darījums neatbilst tirgus nosacījumiem.

Darījums starp sabiedrību un saistīto personu nav spēkā, ja nav ievērota **KL 184.² pantā** noteiktā darījuma slēgšanas kārtība un saistītā persona zināja vai tai vajadzēja zināt, ka nepieciešama padomes vai dalībnieku sapulces piekrišana un tā nav dota.

Darījuma forma

Vienošanās starp saistītām personām var pastāvēt ne tikai rakstveida līguma formā, bet arī savstarpējā sazinā (sarakstē). Ja nav rakstveida līguma, tad līgumiskie noteikumi jāizsecina arī no ekonomiskajiem principiem, par kādiem parasti vienojas neatkarīgi uzņēmumi.

Taču viena dalībnieka sabiedrībā darījums starp sabiedrību un tās dalībnieku vienmēr slēdzams rakstveidā (**KL 184.² panta astotā daļa**).

Darījuma saturs un kritēriji

Savos metodiskajos materiālos VID ir skaidrojis, kāds darījums neatbilst tirgus nosacījumiem: ja preci vai pakalpojumu pērk par cenu, kas augstāka par tirgus cenu, vai pārdod par cenu, kas zemāka par tirgus cenu, vai ja veic citu darījumu par cenu (vērtību), kas neatbilst tirgus cenai (vērtībai).

Diemžēl likumdevējs nav definējis, ko īsti nozīmē "parasti veicamā komercdarbība" un pēc kādiem kritērijiem pats komersants var izvērtēt un pārliecināties, vai darījums uzskatāms par darījumu, kas slēgts sabiedrības parasti veicamās komercdarbības ietvaros. Līdzīgs vārdu salikums "parasti veiktā komercdarbība" lietots arī **KL 84. panta pirmajā un otrajā daļā**, kā arī **121. panta otrajā daļā**, taču ne normatīvajā līmenī, ne tiesu praksē nav sniepta šī jēdziena definīcija. Tomēr ir izcelami šādi kritēriji.

Darījums veido ienākumus

Atbilstoši **KL 1. pantā** dotajai definīcijai ar komercdarbību saprot "atklātu saimniecisko darbību, kuru savā vārdā pelņas gūšanas nolūkā veic komersants." Šī definīcija pēc būtības ietver parasti veiktās vai veicamās komercdarbības jēdzienu. Tādējādi viens no būtiskajiem kritērijiem, pēc kuriem parasti veikto/veicamo komercdarbību varētu atpazīt, ir darījumi, kas veido sabiedrības ienākumu avotu.

Tomēr attiecībā uz darījumiem starp saistītām personām jāsaprot, ka vienai sabiedrībai, kura sniedz,

piemēram, grāmatvedības pakalpojumu, darījums veidos ienākumus, taču otrai, kura pakalpojumu saņems un par to maksās, tie būs izdevumi. Vai pirms šāda darījuma slēgšanas sabiedrībai jāsaņem dalībnieka piekrišana?

Viennozīmīgas atbildes uz šo jautājumu diemžēl nav. Taču šis ienākumu/izdevumu kritērijs noteikti ir skatāms kopsakarā ar darījuma sistemātiskumu. Protī, darījumi, kas veido ienākumus vai izdevumus, bet ir sistemātiski, būtu uzskatāmi par parasti veikto/veicamo komercdarbību, un pirms to slēgšanas dalībnieka piekrišana nebūtu nepieciešama.

Sistemātiski darījumi konkrētās komercdarbības jomā

Par parasti veiktās/veicamās komercdarbības darījumiem noteikti ir atzīstami darījumi, kas ierakstīti VID nodokļu maksātāju reģistrā kā sabiedrības pamatdarbības veids un papildu darbības. Taču ne vienmēr sabiedrība būs reģistrējusi vai statūtos definējusi visus savus komercdarbības veidus un papildu darbības.

Tāpēc par parasti veiktās/veicamās komercdarbības darījumiem uzskata arī tādus ikdienas darījumus, ko veic saskaņā ar sabiedrības līdzšinējo praksi, ja tie ir prognozējami un vienveidīgi un tiem piemīt zināma regularitāte.

Piemērs

Sabiedrība ražo mēbeles tikai saistītiem uzņēmumiem, un VID nodokļu sistēmā ir reģistrēts atbilstošs NACE kods. Sabiedrība arī sniedz regulārus grāmatvedības un IT pakalpojumus saistītiem uzņēmumiem. No vienas puses, pieņemot, ka pakalpojums ir sistemātisks, šādus darījumus varētu vērtēt kā parastu komercdarbību un dalībnieka piekrišana to sniegšanai nebūtu jāsaņem. No otras puses, ne grāmatvedības, ne IT pakalpojums nav sabiedrības pamatdarbība, tādēļ sabiedrībai, kurai tas ir izdevums, būtu jāsaņem dalībnieka piekrišana. Spilgtāks piemērs būtu mēbeļu ražotājs, kurš pārdod liekos krājumus vai pamatlīdzekļus, kas iepriekš nekad nav darīts vai darīts ļoti reti. Šādā gadījumā pirms darījuma slēgšanas noteikti jāsaņem dalībnieka piekrišana.

Tā kā nevienā Latvijas normatīvajā aktā nav definēti kritēriji, pie kuriem komersanta darījumus varētu uzskatīt par parasti veikto/veicamo komercdarbību, un ņemot vērā skopo tiesu praksi šī jautājuma skaidrošanā, **KL 184.² pants** būtu jātulko pēc iespējas šauri.

Nesaņemot dalībnieka piekrišanu, pastāv iespēja, ka persona, kuras tiesības ar noslēgto darījumu ir aizskartas, var vērsties tiesā un lūgt to atzīt par spēkā neesošu.

Mūsuprāt, dalībnieka piekrišanas saņemšana klientam ir drošākais veids, lai turpmāk izvairītos no potenciāliem strīdiem un tiesvedībām. Tāpēc šaubu gadījumā pirms tādu darījumu slēgšanas ar saistīto personu, kas neveicina sabiedrības ienākumus, nav reģistrēti kā sabiedrības pamatdarbība vai papildu darbība, vai arī neatbilst tirgus nosacījumiem, sabiedrībai ieteicams saņemt dalībnieka piekrišanu.